

VLOGA POZAVČINOV V PRLEŠKEM GOSTUVANJU

† Anton Smodič

Prijazni in veseli značaj prebivalcev Slovenskih goric in Murskega polja se nikoli in nikjer tako lepo ne izživilja, kakor pri »prleškem gostovanju« ali ženitovanju. Stoletni, skrbno od roda do roda podedovani ljudski običaji so polni krepkega in zdravega kmetskega humorja, kakor ga danes le še redko najdemo na Slovenskem. Težke življenjske razmere po I. svetovni vojni pa so bile vzrok, da so začeli polagoma giniti tudi starodavni ljudski običaji.

Pred leti je našel prof. Anton Ingolič na podstrešju stare kmetske hiše na Polenšaku rokopis v bohoričici, berilo pozavčinov. Napisan je s črnilom na orumenelem, brezčrtnem papirju, ki je sešit v zvezek male osmerke. Obsega še enajst obojestransko popisanih listov, ki niso numerirani. Zadnji list, na katerem je bilo morda še nekaj stavkov, se je žal izgubil. Posebej sta še všita evangelija sv. Janeza in Lukeža. Rokopis je precej obrabljen, kar priča, da je pridno romal po rokah šegavih pozavčinov in da je bilo to oznanilo med ljudstvom zelo priljubljeno. Danes je v ptujskem muzeju.

Ne da se ugotoviti, kdo je bil pisec; morda kak dijak, učitelj, verjetneje organist, ki je nekoč stanoval v hiši, kjer se je rokopis našel. Sodim, da spada še v prvo polovico XIX. stoletja, imel pa je za vzorec gotovo še starejši izvirnik.

Ženitovanjske obrede panonskih Slovencev so obravnavali razni pisatelji, n. pr. Simon Povoden,¹ Josip Pajek,² Franc Hubad³ in drugi. Prav izčrpno jih je popisal Josip Karba,⁴ kmet v Krapju, po katerem bom posnel poedine paralele, ki so si sorodne z rokopisom s Polenšaka. Razporeditev posameznih dogodivščin je po Karbovem opisu na nekaterih mestih nekoliko drugačna, vendar razlike niso občutne. Karba tudi ne navaja nekaterih prizorov, ki jih ima naš rokopis, zato pa opisuje nekaj drugih, kajti vsaka vas je vpletala v ženitovanjske obrede svoje posebnosti.

¹ Bürgerliches Lesebuch II. del, 1825, § 5.

² Critice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev, str. 273—282, izdala Matica Slovenska, 1884.

³ Volksleben, Sitten u. Sagen der Slovenen (Öster.-ung. Monarchie in Wort und Bild), Steiermark, str. 208—225 (1890).

⁴ »Slovenec« št. 16, 17, 18 iz leta 1876, in »Slovenske Večernice« 1882, str. 56 do 80.

Kakor smo že prej omenili, je gostüvanje brez dvoma vsako leto najveselejši dogodek v Slovenskih goricah, na Murskem polju in v Prekmurju. Kmet Karba opisuje uvod ženitovanjskih obredov takole: Ko roditelji svojemu sinu hočejo izročiti posestvo, je potrebno, da si prijemnik izbere družico, ki ga bo podpirala. V ta namen si naprosi mladenič poštenega in pridnega moža znanca. Ta, »starešina« imenovan, gre z mladeničem, »ženihom« ali »mladožencem« neki večer, navadno le v sredo ali soboto v hišo izvoljenke »snehe«; to se pravi v »oglede hoditi«. Starešina naznani dekličinim staršem namen prihoda. Poprosi namreč, hočejo li biti tako dobri in privoliti, da vzame prisotni mladenič njihovo hčerko za svojo družico. Ako se starši strinjajo in če tudi deklica privoli, mu jo obljubijo. Potem napravijo na srečni dan pogodbo o »herbiji« ali dedščini.

Po zapisovanju se podasta vsak na svoj dom, da pripravljata vse potrebno za gostüvanje. Mladenič naprosi dva svojih najboljših prijateljev, da bi mu bila strežnika na dan poroke. Njegovo željo mu rada izpolnita. Tudi sneha si oskrbi dve »svatevcu« v isti namen. Seveda ne smejo tudi pozabiti na kuharico in na dva pozavčina.⁵ Že sama beseda nam kaže na posel pozavčinov; ona »pozavljeta« ali vabita rodbino, znanca, prijatelje, sosede ženihove in snehine na gostijo.

Pozavčina prideta nekega dne k snehi, za kar se prav ponosno opravi in okinčata. Za klobuk dobita oba velik šopek ali »štacünski pušlec« s trakom; razen tega dobita na ramo dolge svilnate trake, eden na desno, drugi na levo. Na suktnjo ob pasu prišpičijo jima še pisan robec, včasih tudi dva. Prvemu izroče boben,⁶ drugemu trobento. Prej jima še napovedo, kam naj gresta in koga naj »pozavljeta«. Tako odideta zvesto izpolnjevaje svojo službo; hodita od vasi do vasi, lomastita iz hrama v hram; ropočeta, trobentata, skačeta sem ter tja po stezi, da se jima vse smeji; rada kličeta ljudi k sebi, da jim natočita »žegna«, ker tudi »džürdž« z vinom nosita s seboj.

V ormoški okolici nosi pozavčin palico, na kateri sta pritrjena šopek cvetic in zvonček. V Miklovi muzejski zbirki pri Sv. Marjeti niže Ptuja sem videl dve palici pozavčinov, verjetno s Ptujskega Polja ali jugovzhodnega dela Slovenskih goric, ki se občutno razlikujeta od doslej znanih. Obe sta napravljeni od mladega bora ali smreke tako, da se spodnje veje privežejo v polkrogu navzgor in tvorijo neke vrste okroglo košarico. Palici sta bili s svežim zelenjem in pisanimi trakovi bogato okrašeni. Na Murskem polju dobita pozavčina boben in rog, s katerima pozavljeta

⁵ V Prekmurju se imenuje »zvač ali pozvačin«. Za Prekmurje so mi prav prišli podatki mojega deda Petra Smodiča, ki je bil sam pozavčin in mi je mnogo pripovedoval. Rabil pa sem tudi: B. Kacova, Iz Prekmurja — Pozavčini vabijo. Kresnice 1933, letnik IV, str. 48—54.

⁶ Dolga leta je bil na domu mojega deda v Črešnjevcih št. 29 pri Gornji Radgoni star, rdečezeleno poslikan boben, ki so ga kmetje leta 1848 odvezli Madžarom. Z njim sta nato pozavčina vabila na gostije.

med veselim bobnanjem in trobentanjem goste na svatbo. S seboj imata steklenico, čutaro ali sodček vina.

V Halozah se opira pozavčin na čudno oblikovano palico iz borovine. V ta namen prirezujejo v Halozah večkrat med rastjo mlad bor tako, da dobi opisano obliko. Za narodopisno zbirko mestnega muzeja v Ptuj sem nabavil iz Gradišča pri Sv. Barbari v Halozah palico pozavčina Boštjana Kozla (roj. 1847, umrl 1927), ki je bil daleč na okoli znan kot izredno dovtipen in šaljiv možakar. Čeprav se je ta lepi običaj pozavljanja tam že skoraj opustil, so njegovi potomci skrbno čuvali palico kot spomin na deda in nekdanje čase, ki jih mladi rod danes ne razume več.

Njegova palica je bila 115 cm dolga, sivo pobarvana, večkrat zavita in prirezana. Naloga pozavčinov ni bila samo pozavljene, ampak preskrbeti so morali predvsem tudi meso, pijačo in druge dobrate za gostijo. Palica, ki jo je vsakdo ob primerni razlagi pozavčinov občudoval, je na prikrit način opozorila povabljenca, česa vsega naj pošljejo kuharici, da bo gostija čim lepša in dostojnejša. Spodaj je palica stožčasto prirezana. Tu opazimo preprosto izrezan obraz kuharice z ruto na glavi. V lepem zavoju prehaja nato v spodnji tretjini v svinjsko glavo, kar pomeni, da kuharica potrebuje obilo svinine. V zgornjem delu vidimo označeno jelenovo glavo z rogovjem, kar zopet pomeni, da bodo na gostiji jedli tudi divjačino. Prav na vrhu se palica konča v ptičjo glavo. Vsem je jasno, da perutnine, predvsem haložanske ptice, purana, na mizi ne sme manjkati. Končno vidimo na jelenovem rogovju obešen sodček, približno litrske vsebine z dvema prekatoma. V prvem je sladko vince, v drugem kislica — jesih, ki ga pozavčina ponujata povabljenecem za poskušnjo, naj si vsak zapomni, da se bo pila samo dobra kapljica. Tako že pozavčinova palica sama izraža želje in prošnje mladožencev, ki jih tudi nihče ne odklanja, nasprotno, vsi tekmujejo s svojimi prispevki za gostijo.^{6a}

Tudi v Prekmurju so ti običaji zelo podobni. Zvač ali pozavčin je ves obložen s pisanimi trakovi in brisačami. Od visokega pisano obloženega klobuka mu visijo številni trakovi, ki mu povsem zakrivajo obraz. Na komolcih in kolenih ima pritrjene zvonce, ki močno

^{6a} Slika te palice je objavljena v propagandnem katalogu »Maison d'exportation des vins Slovenija vino« — Ljubljana (1948), str. 17.

zvonijo med hojo. Od časa do časa zatrobi na rog. Vaške otroke, ki ga spremljajo v primerni razdalji, straši in odganja s tako imenovanim »ježem«, to je leseno sekiro na običajnem držalu, le na toporišču je pritrjena ježeva koža. Na dvorišče sorodnikov, ki jih prideta vabit, ne gresta skozi vrata ali čez prelaz pri vratih, ampak naravnost čez ograjo, v veliko veselje in zabavo gledalcev. Berilo in vsi naštetih ženitovanjski obredi so tudi skoraj enaki kakor na Hrvaškem.⁷ Jasno se zrcalijo v berilu pozavčinov celo vplivi ljudskih pripovedk iz varaždinske okolice, ki jih je nabral Matija Valjavec-Kračmanov.⁸

Kamor v označeno hišo prideta, pozdravi eden pozavčinov domače:

Rokopis s Polenšaka
(začetek 19. stoletja)

Josip Karba, 1876

SAZHETEK

Hvalen bodi Jesos Kriřtus! Nekaj bi naj na naglem gor prijeli; mi ja zhüjeva glas da tak nesnane Ludi gor prijemelejo; mija van rajlihi naine Piřme pokashema, ino tüdi İama preberema, kak bi nai gor prijeli, mija sma kvam priřhla, dabi svam en par, ali dve beředi zmigučal.

[: Mija zhema vam povedati pokaj sma priřla, kaj bi rada, ino kak sma kvam priřla. :]⁹

Mija İma İhla proti vařhoj Hiřhi po enoj selenoj trati, do kolena po blati, ino İma İhla po enem globoken doli, tam İva naiřhla eno mlado Diklizh, naj menje is 60 letmi, daje na enem Borovcu porobi ředela, ino praprodove goshize rujala, mija İma njo prořila, Deklizh, pokashi ti nama řtote grabe pot, ona je nama nemogla povedati s Rezhjoj, ne pokasati s Rokoj, onaje Peto gor sdignola. — — —

[: Ino je rekla, tota sta Norza zhi zheta prav priti. :]

Skoř to Peto gor zdiganje, İe je možno sbliskalo ino sreshalo, İkos toto bliskavizo no zeshabizo İma mija sagledala vařh hiřhni prag.

[: Mama trořht ino obvujpanje, da İma priřhla prav. :]

Mija bi mogla ta priti, geło trije kotovje vten řhterten pa pezh.

[: Meni İe sdi daje tü ravno tak. :]

Hvaljen bodi Jezus Kristus! Jeli so Vař hiřni oče doma ali ne?

— V koti na peči sedijo, pa se močno hudo drřijo —

Ali zakaj pa bi se oni hudo drřali; mija bi morala řalostna biti, ki vařega pořtenega hrama nisva mogla najti. Mija sva Vas řalostna iskala tam dol pri Radgoni, pa tam gor pri Razkriřji, ter sva řla po enej zelenej trati do kolena po blati, ino sva potovala po enem globoken doli, pa nisva videla inam, kakor gor pa dol. Tam sva naiřla devojkjo z imenom kristjanka; njena mladost bila je 90 let. Mija sva jo pitala, ře bi znala za Vař pořteni hram. Ona nama hitro odgovori: Znam, pa ne morem vama dopovedati; je vpregnola nogó in s petó nama je pokazala tijam k Vam domó.

Priřla sva prav, kajti stoji pisano: Kteri išře, tisti najde; kdor trka, onemu se odpre.

⁷ Jos. Stare, »Die Kroaten«, str. 130.

⁸ Narodne pripovjedke u i oko Varaždina (1858). — »Laž i Prilažič«, str. 263, in »Kaj nigdar ne bilo nit ne bu«, str. 264—265.

⁹ Tekst, ki je med dvopičjem, govori drugi pozavčिन.

Sdaj van mija povema, od kot ima, ino kaj bi rada, naj lo vün pošlali, naih Hishni Ozha no Mati, ino naih mladi Shenih no Sneha, dabi mija vas na goštüvanje, ali na Hz. povabla, tak ali vii ite povableni, od velkega, [domalega] kaj vas kol je pri vaihen lepen Stani.

Kajti veteda zhlovik trikrat najbole potrebüje, naj pervizh, da le narodi, more nekoga meti, daga k ivetem Keriti ipravu. Drugozh, dare zhe vti iveti Sakon itopti, more tüdi druge ludi meti, kajti toga nemre iam napraviti, dabi glih drügazh neblo, da Svedoka bi deno moglo biti. —

Tretizh da je she ktöj Smerti, more tüdi nekoga meti daga v Semlo ipravu, iam ne more v Semlo.

[: Drügazhi ne, dabi fi glih perle jamo ikopa ino dabi njemi zhonto vrit sabili, tebi ga morebiti Pli v Jamo se vlekli, no ihebi pa nehto moga biti ker bi ga sakopa. :]

No tak naih mladi Shenih no Sneha, da njima, je tak lüht ino Vola na shenitvo priihla, bota tüdi drüge Lüdi nüjala, oneja bota napravla en veveli Hz. ali goštüvanje, tak kak je bilo negda v Kani Galileji, kak van bon sdaj poveda.

(Tü ilihni prvi Evangelium S. Johanesa na 2. pošt od goštüvanja v Kani galileji.)

Evangelium S. Joh. n. 2. poš.

V tiltem zhaü je bilo eno shenitüvanje v Kani Galelei; ino Mati Jesoiova je bila tam. Je bil pa povablen tüdi Jesoi, ino njegovi Jogri k shenitovanji. Ino kadar je bilo vino smenkalo, rezhe Jesoiova Mati k njemi. Vina nemajo, ino Jesoi rezhe k njoj: Shena, kaj je meni, ino tebi sato? moja vüra ihe ni priihla. Njegova Mati rezhe k flüshernikom: Kaj koli van bode reka, to itorte. Je bilo pak tam iheht kamenitih verzhov poštavljenih pošhegi Judovikega ozhihuvanja, keru viaki je dersha dva ali tri vedre. Jesoi rezhe k njim: Napunite verzhe s vodoj. Ino oni lo jih do verha napunili. Ino Jesoi rezhe k njim: sajmite sdaj, ino neite Starihini. Ino oni lo neili. Kadar je pa Starihina to v vino preoberjeno vodo kohtta, ino ne veda, od kod bi to bilo. flüshevniku pa, keru lo vodo sajimali, lo vedli: Posove nato Starihina Shenih. Ino rezhe k njemu: Viaki zhlovik pervizh eno dobro vino gor poštavi; ino kadar she vinjeni poštanejo, tedaj to porednelho. Tili pa to dobro noter do sdaj privarva. To je bija ti prvi zhüdes, kerega je Jesoi v Kani Galilei itora, ino je iivojo zhaht rasodea, ino njegovi logri lo v njega vervali.

Tak ali naih mladi Shenih no Sneha, bota tüdi en veveli Hz. ali goštüvanje napravila. Ta shenitva nede pri njima sazhetu ne dokonzhana. Toje sazheja iam Bog vsazhetki tega Sveta, kak hitro je itvara nebo no Semlo, Drevje no Travo, Shivino, vie forme svirjat, ino viake forme Sad, ino k sadnjemi zhloveka, pervega naihega Ozhe Adama, na Poli Demazenskem, pres vie falinge, ino tüdi pres viega greha, pelaga vti veveli Paradiih, tam je bila vie forme svirjat, ino vie fele Sad, vida je on vie sa njega ino njemi itvarjene dobrote, noje tak reka, O moj bog no moj itvarnik, itvari ihemeni en par, zhihta pa mojoj voli, Bog je reka k njemi, sdaj she maih vie furme svirjat, ino vie furme Sad. Adam je reka k njemi, kaj mije itotoj Stvarjoj bole, dali nemoren shnoj doguzhati. Vuzhizo bihi sebra, paje posojna. Lilizo bihi sebra, pa je künihtna. Savzhizo bihi sebra, pa je bojezha, Jeshizo bihi sebra, pa je bodezha, kak bi njo lüba, Bog je reka,

Tisto pa tako znate, da človek človeka trikrat potrebuje. Ko dete na svet pride, treba mu koj babice in kume. Babica je v plenice povije, kuma je pri krstu drži in na mesto jega odgovarja, ker še dete ne more govoriti. Drugič kedar se človek ženi, si tudi ne more sam pomagati; zato potrebuje dva sterešini za svedoka pri sprejetju sedmega svetega sakramenta, in dve posnehalji ali svatevci.

Tretjekrat pa, kedar človek umerje, tudi rabi najmanje dvoje ljudi, da mu napravijo rakev in ga spravijo v črno zemljo, iz katere ga do sodnega dne več ne bo.

Zdaj pa poslušajte sv. evangelje, ki ga je popisal sv. evangelist in apostol Janez v drugem poglavji od 1 do 11 vrste.

»Tisti čas je bila ženitnina v Kani Galilejski...«

Adam dol li leshi no safpi. Pride Bog drugozh k njemi, ino li je miila, zhi njemi vsemem pri glavi, bode njemi potli htela zhres glavo miiliti, zhi pa pri nogah, padega pod nogami htela meti. Vseja je Bog eno Rebroy od leve itrani, kaj bi ona njega prav ljubila, Bog je oblosha to Rebroy s blatom, ino je dehna no reka, itani gor Eva, ti boih naiha perva Mati.

[: Tak blo melo biti, pa fe je drugazhi sgodlo kak je moj Pajdaih poveda, dare je Bog vsea Rebroy od Adama, te je priiha en Pei, paje Rebroy vsea, Bog je beisha sa Pion, paje ne moga Rebra vseti, teje Plovi en falat Repa odterga, ino is tiitoga je iheniko itvora. Sato pa ihe ene sdaj tak slo, kak Pei s repom ien no ta vujajo, pa naj bole s belegami da io ne gvihne. Pasa valhe domazhe deno ne vema, kak ene ima she tak ihe gnes najihla. Adam ie prebudi, ino Evo polek iebe sagledi, ino rezhe, zhaih ino hvala bodi tebi moj bog. Pride Bog knjemi, ino je reka, to mailh ti ivoj Par, ino Pajdaihizo, tebi jas prek dam ves Paradiih, ino ves toti Sat, ti boih tomi viemi Gospod, famo to jaj tebi prepoven, da itotega Drevesa kak na iredi Paradisha rafe, da neimeih Sada nizh koihtati, drügo vie, toto Drevo ie rezhe drevo Snanja. Bog odide vun is Paradisha, pride Vrag vun ipodobi kazhe, ide gor na tiito Drevo, ino rezhe Evi. Eva hodi ien blishe. Eva pa je ihla zelo pod Senzo tiitega Dreva, vterga kazha eno Jaboko ino njo dol vershe, ino rezhe, Eva viemi toto Jaboko, boih vedla kaj je dobro, ali hujdo, rezhe Eva jaj neimem, bi vmerla, rezhe kazha neboih, vmerla, to je nereien kak ie je tebi Bog popreta, Eva nelrezhna seme to Jaboko, ino ga vje, ino tüdi Adami nefe, ino rezhe, Adam moj! vsemi to Jaboko, ino ga je, kak je ono jako dobro. Adam vieme to Jaboko, ino, rezhe geii toto Jaboko vsela, daje tak ono dobro, ona rezhe s dreva Snanja. Adam vünplüne, ino ita vzhali obadva naga poitala, te je Eva sazhela Adami robazho ihivati is Figovega Lisitja i paholkoy. Bog pride v Paradiih, onaja pa itafe ikrila, Bog sazhne svati, Adam! gde li sakaj fe ikrivaih, on rezhe da ien nagi. Rezhe Bog ti Adam, sdaj jaj tebi sapoven, da moreih vzhali iti is Paradisha, ino boih teihko ino ihmetno hrana, iebe, tvojo Sheno, ino Dezo. Ali Eva, ti pa boih mogla pod oblaitjoi ivojega Moshia shiveti, ino s velko bolezhinoy Dezo roditi, ino sadnjizh vmerjeta via obadva, ino ves vaini rod.

[: Tak nam je ona napravila, ene shenske, iheio sdaj takihe, kaj sa rezh [ne] marajo, dabla Eva Adama pitala, zhi bi imela Jaboko vseti, tak bo on njoj prepoveda, najbolihe je, da ihenska v[eli] Mojihkega pita, kak kaj ma vzhiniti.]

Tak ali naih pervi ozha Adam je nemoga biti prez para, eno Vüro ali dve. —

[: Naih mladi shenih pashe ikoro ali vezh kak 20 leth. :]

Ino Adami je Bog da famo eno sapoved, pajo je nemoga sdershati, nam pa njih je da defet, pa nje deno moremo sdershati zhi zhemo v to Nebeshko kraleitvo priti, no tok tüdi iije sdaj naih mladi shenih sebra ivoj par, ino bode en veseli Hz, ali goitüvanje naprava.

[: Vtiza pravi zelo leto vtizhek, vtizhek! naiha mlada incha je tüdi ikos pravla N. N. tok dugo, kaj dega rihtig dobila. :]

Naj io ien poslali naih hiini ozha no Mati ino naih mladi shenih no Sneha, kaj bi miija vas na goitüvanje ino k totoj dobri voli povabila. —

[: Tudi val profiima, da bi ie nama nebi ikakimi sroki sgovarjali, kaj nebi mogli priti, kak io [ie] negda tiiti sgovarjali kak bomo sdaj zhüli. :]

Naš mladi Zenih in sneha sta hodila po logih in kraj vode. Ko sta tako med seboj gučala, sta tudi videla, ko so ribe en par, pa ptice na par.

Rekla sta: Tudi midva se vze-mima, bova tudi lep par.

Morebiti bi Vi rekli: Vija nam nista nič povedala, kamo pa kako? Zenih J. J. in sneha J. J. Vas lepo pozdravljata in prosita, da bi se potrudili na gostüvanju priti. Ne iščite nikakšnega izgovora proti, kakor so včinihi tisti trije bogatci, od katerih sv. evangelij pravi, da nje je gospodar na gostovanje povabil.

Tü Evangelium S. Matheusha
na 22. toj poíta.

Evangelium S. Lukesha n. 24 p¹⁰

V tíitem zhali Je Jesus k Phariserjem toto pergliho pravil: En zhlovik je nareda eno velko vezherjo. Ino njih velko povabil. Ino je ívojega hlapza, ob vüri te vezherje tem povablenim povedati, dabi priihli, sakaj vie je she pripravljeno. Ino oni ío íe sazheli eden sadrúgin isgovarjati. Ti prvi je reka k njemi jas íem eno priitavo küpa, ino jas morem iti ino njo ogledati; jas te proíin mej meni sa isgovorjenega. Ino ti drugi je reka. Jas íem pet parof Júncev küpa, ino njih grem íküihavat; jas te proíin mej mene sa isgovorjenega. Ino ti tretji je reka, jas íen íe oshena ino savolo tega jas nemoren priti. Ino kadar je ti hlapcz nasaj priiha, je to ívojeme gospodi poveda, ino tele je híihni goípod rasíerdil, mo je ívojemi hlapzi reka: Pojdi hitro vün na gaíe, ino zeíte tega Meíta, ino perpelaj íem te uboge, ino plantave, ino te ílepe, ino te krulave. Ino hlapcz je reka: Goípod ítorjeno je kak íi sapoveda, ino íhe je prostor. Ino Goípod rezhe k hlapzi: Pojdi vün na zeíte ino sa plote ino permoraj njih noter iti, dafe bode moja híiha napunila. Jas pa van poven, da obeden od tíitih moshi, kerí ío bili povableni nebode moje vezherje okúil.

Tak mija vas proíima, dabi íe nama nebi íkakiíimi Sroki sgovarjali, kaj nébi mogli priti, kak ío íe toti sgovarjali, kak íte malo perle zhüli, topa morebiti vam je shesnano, kam bote íhli, komi, ino gda.

Tak ali vli zhiíta íemate snajti od velkihega do meníhga: G. F. P. N. Sh. v novezh.

More biti Si vi íhe míillite, na goítúvanje nas vabita, pa nízh ne pravita, ali bomo jeíti kaj meli ali ne, to íe nízh ne bojte, Meíta bomo meli vie furme sadoíiti Míimo she poílali per 9^{dnevih} 9 Meíarov Júnzov kupovat zelo dol g belemi gradi, tam ío oni norzi íhpilali no kartali, potli íote she íhli Júnzov kupovat.

[: To pa tak vete daje Meíaríka íhega no túdi po komíaríkoj sapovedi. :] Tefo norzi nameíto Júnza, enega Bika kúpili, oni ío pa ne mogli sposnati, kok bi njega domo spravili. —

[: Ja! oni íofe túdi bojali kaj bi íe keremi kaka nesrezha nebi sgodila, tak kok íeje naíhøj Deklí sgodlo, dare ímo Praíhízhka lovili, to íhe bote she potli zhüli, íe íma mija s mojíim Pajdaíhön, íi doíti ítiítin sadela. :]

Moj Pajdaíh íeje deno tok zheden snajíha íegna je enoj sheníki, vííhe kolen 2 pednja, níshe Popka en peden, smeknaje njoj trí dlake, ípleli ímo 9 klavtrov Voshe tííto Voshe ímo Bikovi gor djali, ímoga írezhno domu ípravili, ino víhtalo vujgnali.

[: v zhali mi gdo pravi kaj íen norz, tam po íen ba nam deno naj shedne míilla :]

Vúitro den ga gremo klat, ti tótega sva zaklala, pa sva nasekala 9 Meíari, jas ino moj Pajdaíh. ž njega trí kadi in trí prepadi.

[: Jas íenga vdora po Bedrí, moj Pajdaíh pa po Rebri, pa je deno nati koímati kraj ípadna. :]

Mi ímo njega vbujli, ino ímoga po obema krajoma oderli, ino ímoga na 2 tala rasíekali, pa ímo nametali íamo ene polovine 9 kadi, no 9 Prepadi.

[: Pa íhe doíti meniíhe poíode. :]

Góvedine bomo zadosti ímeli.

¹⁰ Pravilno 14. pogl.

Nekaj bomo napravili na Ainmohts, nekaj pa na Bozmohz. —

[: Kaj padenan vilhe oitalo, bomo na ihtale obešli, kajde naša Sneha jele, dare de mlade mela. :]

To drugo polovino tiite Bikovine, paímo na Vitlo obešili, ímo vlekli gor nati 9 Velp, pa íe je Vitlo vtergalo.

[: Zhlovik pazh doiti krat neve gega neirezha zhaka. :]

Te je deno nam na írezho, v enem koti ena Pavozhina bila, tam íeje vítavilo. —

[: Ravno takíha je bila, kok vi to eno mate, íamo kaj bla naša velkíha, tak van naj íeshi dopoven. :]

More biti íi vi ímilite kaj drúgega Mela nemamo, nizh íe nebojte, kaj bi íame Bikovine jeli, nekaj je she bo, pa me túdi drugega Mela meli sadoiti víe Fele, mi ímo she pollali pori 8^{míh} dneh 8 Melarov Svin kupovat, zelo dol v Razko Kanisho, tam ío oni kupili eniga Prahizha, on je tak debeli bija, dare ío ga gnali, íofe Sledovje s maítjoi sanjim salevali. —

[: To pa tak vete da jene floko Shivinzhe bilo. :]

Oni ío njega Srezhno domu pri gnali, íno v íhtalo vujgnali, vujtro den ga gremo klat ti 8 Melari, íaí íoj pajdahí no mija obadva, íaí íen vseja grable íoj Pajdahí pa Metlo, íaí íen pograbra on paje smeja — té Prahizh íe je sgrosa vun od enega borovega lista.

[: To pa tak vete, da je tota navada íkoro povsodig dare íe klat gre, íoj Dekla more ívetit íti, naša Dekla je túdi nam ívetila, dare ímo íteli klati, Paje na neísrezho pri dverah ítala, te Prahizh [je] vún ís Hleva praiha, paravno njoj med no gami, pa njoj je tak slo vterga, íno doiti íhzhetinja pííta, sdaj je ravno tak videti, kak dabi Jásha med no gami mela, mija s íojim Pajdahíon ímo vío nozh ítíítin íaj terpela, mija íma zelo nozh tíito vrazhila, no glodala, pa je ona nama tak pravla, le vezh krat me prita vrazhit, meni íe sdi, da bodemí vraíhtvo valalo. :]

Ta prahizh nam je vúíha dol po enoj kúnofoj prahi, náíh ítori Japa íofe raíserdili, pa je opa, oni pa gor na njega, íoga na ramo vergli, íno íerdíto domu neíli, ío ga na ítolizo, vergli, no ío rekli, ví ti mladi ítega nemogli Dobiti, ías ti ítari norz, íenga doba, míímo njega vbúili, íno ímoga gor raspravili, íno njemí do njegovega Sala prííhli, mi ímo ne mogli íposnati, gde bi kat sa njega smogli.

[: To tak vete da vzhali zhlovik ma kak ího rezh, íaj njoj nemre vzhali póíode ímozhti. :]

Túdi zabeljavati nam bo mogoče. Slanina je bila težka okolu 9 stotov. Po vitlu smo jo gor vlekli; med tem se nam je pa vitlo utrgalo, in se nam je velika nesreča zgodila. Slanina je namreč dol padla, predrla je devet obokov, a pod devetim je na pajčini obvisela.

Morebiti bi Vi mislili, da braskega mesa (svinjetine) ne bomo dosti meli. To bomo tudi imeli. Mija z mojim tovaršem sva kupila enega prešička, kot enega volička. Znete, pa se nam je vendar pri njem en »špajsc pripetil.

Ko smo ga šli lovit, sva mija dekle pitala: Pokaži nama, v katerem hlevu je. Ona nama resno pove: Tu notri je. Tje sem jaz svojega tovarša poslal. On ga je iskal, pa ga nije mogel najti. Dekla pa mu je rekla: Mora biti notri; saj sem ga sinoči notri zaprla. Potem sem svojemu tovaršu podal noter grablje. On ga je pridno iskal z grabljami; listje je vse na en kup zgrabil, prešička pa le ni našel. Poleg hleva je ležala nekšna stara metlja, s katero mu jaz hitro postrežem. Tovarš je začel zmetati po hlevu, a prešiček je skočil izpod borovega lista. Dekla pa je vendar tako brza bila, da je hitro krilo podržala, pa še tak bi jej bil skoro ušel. Potem smo ga z zvijačo in velikim trudom zaklali. Braskega mesa bomo zadosti meli.

Toti prašiček je takšno salo ímel, da mija z íojim tovaršem nísva znala, kam bi je spravila. Našla sva

Jas ino moj Pajdañ ima li ne-
kaj rekla, pa ima frihko tekla pod
en leikov germ, tam ima najihla eno
kat, ino imajo irezhno domu ipravla,
miñmo to Salo notri sephali, te imo djali na okno, dabi ãe blo eno malo okerzhilo.

[: To snate da takihRezh, leshi skrani, dare ãe eno malo okerzhi. :]

Te je priletela ena Siniza pa
nam je odneila kat no Salo, ali Mait.

[: To pa tak vete da bla nam pa
velka shaloit no nevola. :]

Shlo je hitro 8 Jagrov, jañ no
moj Pajdañ, no mija obadva, imo
ihli vleis, sa Sinizoj, imo njo najihli
goreh na Huiki, en Jager je vitrelja.
Siniza je rihtik dol padnola, mi imo
ne mogli sgruntati, tñdi ne sposnati,
kak binjo domu ipravili.

[: Pelati blo ikoro nekaj, neiti pa blo ne vredno. :]

Sha je en Landkuzhjañ muimo 6^{timi} konji, miñmo njemi to Sinizo gor
nashli, ino nam je njo Srezhno domu pripela, tiito Sinizo ihe sdaj skñbi 9 Bab
she 9 dni.

[: To pa tak vete da bode doiti mefa no perja. :]

Toto Sinizo bomo mi napravili te najboljhe falate na ain mohts, nekaj pa
na ausmohts, kaj bode nam viihe oitalo, pa bomo na Shtale obelili. —

[: Kaj bode naiha jela, zhi bode gda mlade mela. :]

Mi imo tñdi dobli eno zherno vtizo, kok eno Telizo, is laihke gorize.

[: Takia je ravno bila, kak lo tiite ko pri nas sa Vrane majo, to pa vete
tak da titih pri nas nega totih Hujzhjah. :]

Tiftega Mefa imo pa nametali 9 kadi no 9 Prepadi.

[: Kaj pa ihe menihe poode. :]

Tiito mefo sdaj kvalimo no pañamo, kaj nede shilavo. —

[: Se tiito vete da je Vrana shilava nekaj bi tiito neblo. :]

Totega mefa bomo pa nekaj napravi na vie ãe shupe, kak she ãe zhñli,
nekaj pa bomo pa gor obesli. —

[: Kaj bode naiha Sneha jela gdade mlade mela, toto Mefo je sa svaro
najto bollho. :]

More biti li vi ihe miñlite, tok kak vija pravita bi Mefa sadoiti bilo, ali kaj
bi te bilo, da bi ãe mi tñdi na beteshne dni privas snajihli.

[: To li nizeh ne miñlite mi mamu
pa beteshne dni tñdi itroshneg sa vas
tak kak na mefo jedne. :]

Morebiti ãe she zhñli glas, daje
Mura pogorela, od Radgone, ino gor
do Raskersha, tam vzod imo mi dobli
5 Voi pezhenih 5 Voi pa ãirovih Rip,
eno imo dobli pri Radgoni, tiitaje tak
velka bila, da imo njoj mogli zhali
tam glavo Sekati, da imo je nikam ne
mogli pelati, pa je pri Radgoni s
repon mahnola, paje pri Raskershi
moit poderla.

[: Ja sato pañhe sdaj tam Moita nega. :]

Morebiti bife tñd keremi Medu saluhtalo, tiftega pa tak mamu sadoiti, jas
no moj Pajdañ, no mija obadva, ima najihla eno vzhelo, kaj ãe je 9 Vukov sa
njo vleklo mija ima njo ottela, ima njoj Med vsela, ima napunla 3 Kobazhe, no
2 Kolhari. —

[: Kaj pa menihe poode. :]

pa vendar leñnjakovo luñchino, ter sva
je tje shranila.

Pa poleg tga se je nesreãa zgo-
dila. Toto salo je bilo plivko, zato
sva jo djala na okno. Priletela pa je
senica, velika kakor telica, se je na
okno poleg sale vsedla, lepo zapela in
— se salom odletela. Mija z mojim
tovaršem sva ustrelila senico; jeno
glavo ãe 14 dni 14 bab skube, pa so
ãe tri parme polne perja naphale.

Shmeterine pa kvalimo, tam pri Solidi sa hramon, kok je sblanjami obiti. —

[: Saj tišto lahko najde, zhi de keremi kaj trebalo, eno malo more na Nofs vlezhti. :]

Tak ali jefti bode senoj Rezhjoj sadoiti, pa le meni sdi kaj li vi millite, jefti bi ali she povajnen bilo, od piti pa ihe ita nizz ne pravla, bo kaj alne, Toše nizz nebojte, piti bode tudi sadoiti, mi imo she pollali pret 14^{dnevi} 2 küpza, v tišti verh, ge vino rafe, Vina küpüvat, oneja ita ga telko küpila, da ita ga komaj vřakřhi en shurzh domu perneila.

[: Tišto nam gaje sadoiti, na teihzhe, kaj pa bomo potli pili, tišto pa je ihe doma. :]

Jas no moj Pajdaih, no mija obadva, ima bila gnes pri naihen mladen shenih, no Sneh, perle kok ima k an priihla, ima Vino fiserala mamog 2 polovnjaka, enega ne fali vezh, kok na en motizhni řhtil, enega pa preze vezh.

[: Topa te vete, da nede malo Vina. :]

Mi imo tudi poslali 3 Formane dol vti velki Brebrovnik po vino, eden je iha senin Püzhalon kaj dershi 1 mařsl, ti drugi je iha s enim, kaj dershi 2 mařslna, ti tretji je iha s enim kaj dershi 3 mařselne.

[: Topa te vete da nede malo Vina. :]

Nah Hiřhni ozha řo nama pravli, zhüjeta vija meni ře sdi, dabode to premalo vina, jař nomoj Pajdaih, no mija obadva, ima ři nekaj rekla, pa ima řriihko tekla, vezh Vina kupuvat, mija ima küpla, Vinsken Verhi od řhtertinjakovega Sina en Lageř Vina.

[: Topa tak vete da tam dobro Vino rafe. :]

Te řmaga domu pelala, pa ima priihla veno mlako, da ima nikam shnje ne mogla řpelati.

[: O to bla nama pa ena prekleta muka. :]

Premema mija Mlako vřakřhi pri enem kraji, panjo polonima gor po enem gabri, note ima preř vřega kvara vün řpelala, řipelana mija njega domu do kleti, pa je nadveri ne moga notri. —

[: To bla nama pa nevola no kriřh. :]

Moj Pajdaih je tak pameten bija, ide on okoli kleti, najřha je eno lüknjo, napravila ima Lojtro notri, no te ima slehkega notri řpravla.

[: Norz vzhaiř le dobro smiřli. :]

Mi mamog sdaj trojo vino tišto imo vřo vküp ven Lage řtozhli, vtiřten lagvi mamog sdaj 3 Pipe, řte gornje bomo tozhili sa mořhke, tam je zheritvo.

[: To vete daje sa Mořhke vře bojřhe, kaj je zheritvo, naj je shenřka ali kaj drugo. :]

Ste řrednje pa bomo Tozhili sa Diklizhi, tam je slatko.

[: Kajti takiřhe rade slatko pijejo. :]

Ste řpodne pa bomo tozhili, sa küharze, tam je pazh řlabo zelo, kaj biře nebi ge s motle, kaj nebi snale dobro jefti kühati.

[: Kaj nebi tak napravile kak ovo leto ena kije kořmatega no kervega Savza na mizo poslala. :]

Vibi nama snali rezhi, jefti no piti bi, povajnen she bilo, kak vija pravita, Pa more biti nemate noshof no Vilz, to ře nizz ne bojte, nam je she 9^{dni} 9 kovazhov na Seljoven, kozeni delijo, Pale deno zelo natiřte nesaneřte, morebiti bi vzait priihli, bi nje samüdili, zhi pa posno, pa řhehko kaj nebli gor ofnani.

Morebiti bi si Vi, ki bodete na gostüvanje řišli, mislili, da ne bi imeli namiznega orodja. Ze 14 dni 14 kovačev v zapečku nože in vilice dela, s řrnimi suknjami in řrnimi mustači, ki jim pravimo — kebri.

[: Naj bole pa bode, dali ívoje víemete kajti víakíhi zhlovik ívojemi zeagi naj bol íhegove. :]

Tu preneha rokopis. — Ko pozavčina to branje končata, dobita sladkega vinca in mastne pečenke, da sta bolj srčna in spretnejša za burke.

Pozavanje ali vabljenje traja več dni, kakor pač razmere zaročencev dopuščajo.

Po srečno opravljenem poslu zamenjata pozavčina pisano obleko in drugo ropotijo z navadno opravo. Na domu ženinovem ali nevestinem ju čaka obilo dela in je treba zavihati rokave — mesarija je njuna naloga. Koljeta prašiče in goveda. Skrbita za dovoz potrebnega vina iz vinograda domov. Nazadnje še pripravljata mize in klopi ali stole v sobo, nabirata pri sosedih tudi namizno orodje: sklede, krožnike, kozarce itd.

Ko je vse pripravljeno, se bliža dan poroke. Tudi tokrat opravljata pozavčina svojo važno vlogo in strežeta pri obedu. Pomolivši, začnejo tešiti prazne želodce, ter sčasoma zabavljati na domače šege in navade, ki so različne po občinah: napivajo si zdravice, šalijo se in si delajo kratek čas.

Tako nam opisuje Josip Karba veselo razpoloženje na »prleškem gostüvanju« in važno vlogo pozavčinov. Njegovi zapiski se le malo razlikujejo od starega rokopisa s Polenšaka. Ob koncu se zahvaljujem g. prof. Ingoliču, ki mi je iz prijaznosti odstopil rokopis za objavo.

Zusammenfassung

DIE ROLLE DES HOCHZEITSBITTERS BEI HOCHZEITEN IN DER »PRLEKIJA«

In nachstehender Abhandlung wird auf Grund einer kurz vor dem zweiten Weltkriege aufgefundenen Handschrift die Rolle der sogenannten Hochzeitsbitter (pozavčín) behandelt, die zweifellos zu den schönsten Volksbräuchen der Slovenen gehört. Diese in der sogenannten Bohorič-Schreibweise abgefasste Handschrift zählt elf, beiderseitig mit Tinte beschriebene Blätter, von denen das zwölfte verloren ging. Hinzu sind noch zwei Evangelien des Hl. Johannes und Lukas geheftet. Die vergilbten und abgegriffenen Blätter zeugen eindeutig von der Beliebtheit dieser Handschrift, auf Grund derer die Hochzeitsbitter ihre schalkhaften und von kräftigem Bauernhumor durchwürzte Anreden bezw. Einladung den Hochzeitsgästen vortrugen. Leider ist der Verfasser dieser Handschrift unbekannt, wahrscheinlich war er ein fahrender Studiosus, Lehrer oder Organist. Sie gehört gewiss noch der ersten Hälfte des XIX. Jhd. an und dürfte noch auf ein älteres Original zurückgehen. Früher gab es gewiss zahlreiche solcher Handschriften der Hochzeitsbitter und auch der Bauer Karba aus den Slovenske gorice erwähnt ein ähnliches Schriftstück mit einigen gleichlautenden Szenen und anderen unwesentlichen Abänderungen. Grössere Unterschiede bestehen nicht, denn jedes Dorf pflegte seine Eigenheiten in das Zeremoniell einzuflechten.

Sobald sich die jungen Brautleute einig waren, in den Ehestand zu treten, begannen die nötigen Vorbereitungen zur Hochzeit. Der Bräutigam wählte sich zwei Brautführer (*družba*), die Braut zwei Brautjungfern (*svatovca*) und beide gemeinsam zwei Hochzeitsbitter (*pozavčín*). Diese zwei statten sich zu ihrem Amte besonders aus. Die Hüte zieren natürliche und künstliche Blumen, von den Schultern wehen lange Seidenbänder, vom Rock bunte Tüchlein. Ausserdem bedienen sie sich sogenannter Hochzeitsbitterstäbe, die auch reich mit bunten Bändern und frischem Grün geschmückt sind. In der Murgegend erhalten sie noch eine Trommel und Trompete und ziehen mit einer vollen Flasche oder Fässchen Wein unter Trommeln, Blasen und Lärmen von Haus zu Haus um die Hochzeitsgäste einzuladen. In langer und launiger Rede, wie es unsere Handschrift beweist, begrüßen sie die Hausgenossen und bringen endlich ihr Anliegen vor, um nach reichlicher Bewirtung weiter zu ziehen. Damit ist ihr Amt noch nicht zu Ende, denn ihre Aufgabe ist es auch, das nötige Fleisch, den Wein, Tische und Stühle und alles Tischgerät herbeizuschaffen. Bei Ormož führen sie einen Stock mit einem daran befestigten Blumenstraus und einem Glöcklein. In den Haloze (Kollos), wo dieser Brauch vollkommen in Vergessenheit geraten ist, hatten sie einen eigenartig geschnitzten Stock (Abb. 1), den der Verfasser eingehend beschreibt. Am Draufelde und in den Slovenske gorice waren diese Stöcke andersartig geformt. Man stellte sie aus jungen Tannenbaumchen, deren untere Zweige man korbartig zusammenband, her. Diese schönen, althergebrachten Volksbräuche sind im Aussterben, nur im Prekmurje (Übermurgebiet) blieben sie noch teilweise erhalten.